

Vloevelden Ter Apel, bedreigd?

H. Dijkstra

N. de Vries

Inleiding

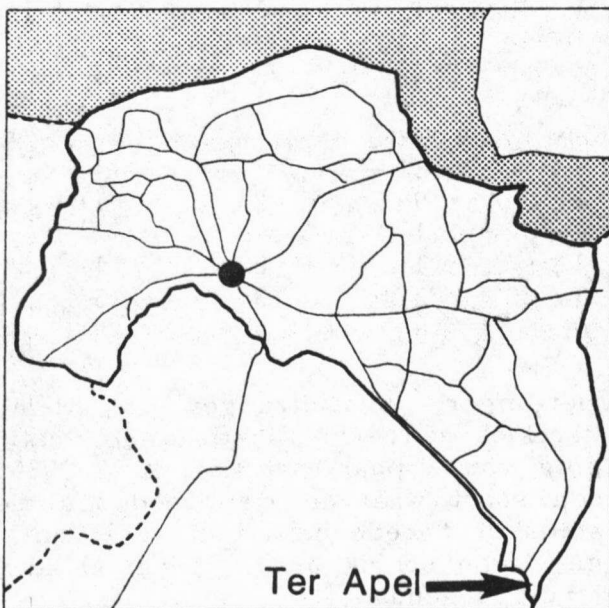
De sluiting van de aardappelmeelfabriek in Ter Apel in 1980 en de verkoop van het gehele complex (inclusief de vloevelden) aan een projectontwikkelaar waren voor de beide auteurs aanleiding de vloevelden nauwkeurig te inventariseren op broedvogels en niet-broedvogels. De inventarisaties zijn uitgevoerd tussen 1980 en 1985. Hierdoor is een nauwkeurig beeld van de op de velden voorkomende vogels verkregen.

De vogelrijkdom bleek verrassend groot te zijn, wat reeds eerder op vloeveldcomplexen elders door anderen was geconstateerd: Alblas en Dijkstra in voorbereiding; v. Scharenburg 1984; Wight 1979; Woldering 1977.

Zag het er enige jaren geleden uit dat de velden door het S.B.B. aangekocht zouden worden als natuurgebied, thans is het terrein aangewezen als mogelijke locatie voor de opslag van kernafval en is veiligstelling d. m. v. aankoop door het S.B.B. lang niet zeker.

Gebiedsbeschrijving

Het vloeveldencomplex, dat $\pm 31,5$ ha. groot is, ligt ten Z.O. van Ter Apel tegen de Duitse grens. Het ge-

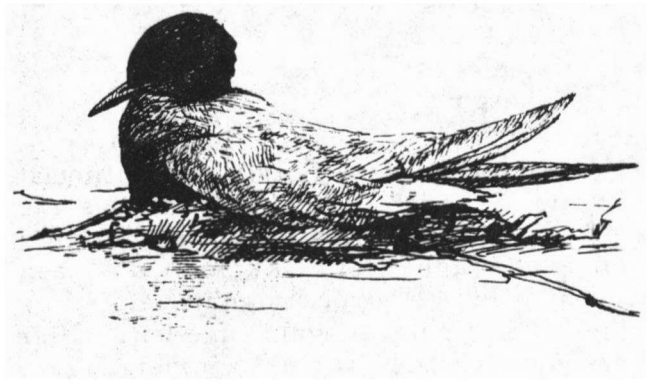

bied is verdeeld in bassins, die omgeven zijn door kaden of dijken van maximaal 4 m. hoog en dienden voor het biologisch reinigen van afvalwater. Hierin bevinden zich organische stikstofverbindingen en slibresten die op de vloevelden kunnen bezinken. Het aldus gereinigde water kan naar het oppervlaktewater stromen. De kaden of dijken zijn begroeid met diverse opgaande grassoorten, brandnetel, framboos en vlier. Vooral de vlier is een soort die de laatste jaren sterk in aantal toeneemt, wat de dijken een struweelachtig karakter geeft. De begroeiing van de bassins hangt sterk af van de gebruiksintensiteit. Bij normaal gebruik als vloeveld zijn alleen de randen begroeid met ruigtekruiden, de rest staat periodiek onder water.

In voorjaar en zomer treffen we hier de slikvelden aan. Thans is het complex niet meer als vloeveld in gebruik, waardoor enkele bassins geheel zijn begroeid met pioniervegetaties en ruigtekruiden. Een paar bassins staan (nog) onder water en zijn langs de oevers voornamelijk met riet begroeid.

Broedvogels

De aantallen broedparen op de vloevelden zijn weergegeven in tabel 1. Spectaculair is de toename van de zwarte stern. Met 16 broedparen is dit voor het Noorden een belangrijke kolonie. Ook het broeden van het visdiefje, zij het niet elk jaar, is opmerkelijk. Zwarte sterns broeden met name in kleine gras- en rietpollen langs de oevers van de waterplassen. Helaas zijn er door de sterke wisseling van de waterstand veel broedsels van de zwarte stern verloren gegaan (de extreme regenval was hier de oorzaak van).

Tabel 1: Aantal broedparen, vloeivelden Ter Apel

soort	jaar	1980	1981	1982	1983	1984	1985
knobbelzwaan		--	1	--	--	1	--
bergeend		1	--	--	1	1	1
wintertaling		4	2	2	3	2	4
wilde eend		7	?	?	8	6	7
slobeend		1	--	--	--	--	1
kuifeend		--	--	--	--	2	2
fazant		2	?	?	?	?	3
waterhoen		4	4	5	4	3	4
meerkoet		--	--	1	1	2	5
scholekster		1	--	--	--	--	--
kievit		3	1	5	4	3	7
kokmeeuw		12	--	--	14	--	21
visdief		1	1	--	2	--	3
zwarte stern		--	5	7	2	6	16
houtduif		2	2	6	5	5	7
koekoek		1	1	1	1	1	1
veldleeuwerik		1	--	--	--	--	1
graspieper		3	3	4	3	3	4
witte kwikstaart		3	5	3	5	5	4
winterkoning		2	2	--	--	--	1
heggemus		2	1	1	2	1	2
roodborst		2	3	2	1	2	1
blauwborst		--	1	--	--	--	--
paapje		1	--	--	--	--	--
merel		4	2	2	2	2	2
sprinkhaanrietzanger		3	2	2	1	1	1
rietzanger		1	--	--	1	--	2
bosrietzanger		7	6	8	6	7	9
kleine karekiet		3	2	2	2	1	2
spotvogel		1	--	--	--	--	1
braamsluiper		2	--	2	--	1	1
grasmus		7	6	7	8	8	6
tuinfluiter		1	2	1	--	--	1
zwartkop		1	--	--	--	--	--
fitis		15	21	17	19	14	20
matkop		1	--	1	1	1	2
pimpelmees		3	1	1	3	--	1
koolmees		2	2	1	2	1	3
vlaamse gaai		1	--	--	--	1	--
ekster		1	--	--	--	--	--
zwarte kraai		3	2	--	3	1	1
spreeuw		7	6	6	9	8	11
ringmus		1	--	--	1	--	2
vink		2	3	2	1	2	1
geelgors		2	3	3	2	2	3
rietgors		6	7	6	8	8	9

Het uitzetten van vlotjes zou uitkomst kunnen bieden. In diverse bassins hebben zich de laatste jaren ruigten en rietkragen ontwikkeld, die een voortreffelijke broedmogelijkheid voor riet- en ruigtevogels bieden. Hier treffen we de sprinkhaanrietzanger,

rietzanger, bosrietzanger en kleine karekiet aan. Opvallend is de vestiging van 2 paar rietzangers in 1985, een soort waarvan de broedpopulatie sinds de tweede helft van de zeventiger jaren schrikbarend in aantal achteruit is gegaan.

Op de dijken met name langs de bosrand, tussen vlierstruiken, vinden we de geelgors. Ook deze soort vertoont een landelijke achteruitgang.

Niet broedvogels

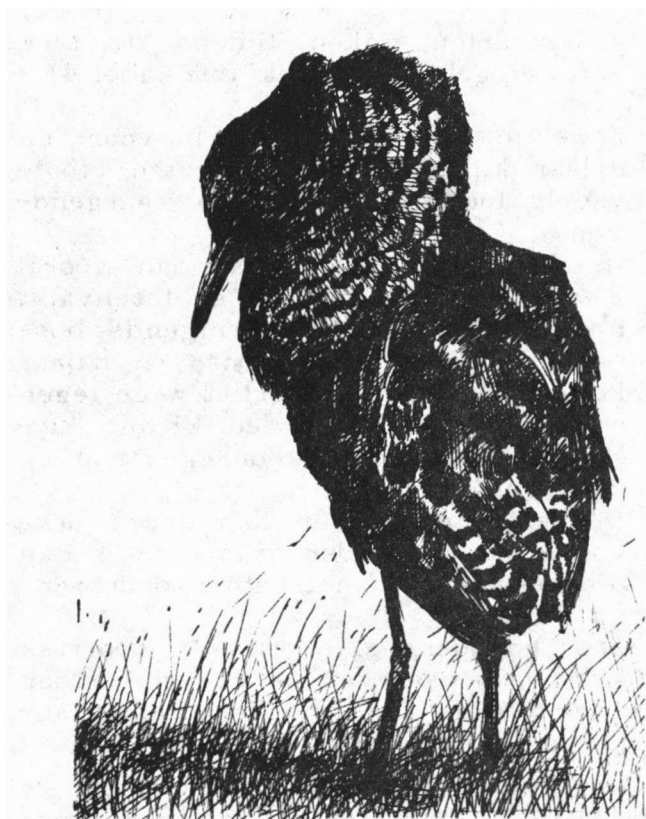
Voor de niet broedvogels vervullen de vloeivelden een belangrijke functie als slaap - rust - en foerageergebied.

In het voor- en najaar wordt tijdens de trek een grote verscheidenheid aan vogels aangetroffen.

In deze perioden kunnen grote aantallen steltlopers en eenden worden waargenomen (zie tabel 2 en 3).

Van de steltlopers kunnen we als belangrijkste noemen oeverloper, witgatje, watersnip, bosruiter, groenpootruiter en kemphaan. Eenden worden vooral vertegenwoordigd door de wilde eend en de wintertaling.

Daarnaast vindt ook een zeer sterke doortrek plaats van allerlei zangers als veldleeuwerik, graspieper, vinkachtigen en lijsterachtigen. Ook vele

Tabel 2: Maandmaxima steltlopers, vloeivelden Ter Apel over de jaren 1980-1985

soort	mrt.	apr.	mei	jun.	jul.	aug.	sep.	okt.	nov.
kluut		2				3			
kleine plevier	1	1			1	3	2		
bontbekplevier		2				2			
zilverplevier						2	2		
kleine strandloper						7	11		
bonte strandloper						3	1		
kemphaan		4			33	32	5		
zwarte ruiter				2	4	6	2		
tureluur	1	6	8	1	4	15	8		
groenpootruiter		5	1		9	16	6	4	
witgatje		8	2	2	11	12	12	32	4
bosruiter		1		2	12	12	2		
oeverloper		10	4	3	18	40	12	12	
watersnip	9	10			41	40	35	10	

Tabel 3: Maandmaxima eenden, vloeivelden Ter Apel over de jaren 1980-1985

soort	jan.	feb.	mrt.	apr.	mei	jun.	jul.	aug.	sep.	okt.	nov.	dec.
wilde eend	300	900	1500	150	22	44	37	158	229	350	250	150
wintertaling	26	250	245	114	15	15	24	61	400	100	10	17
bergeend			5	6	8	4	4	4				
slobeend		7		9	4	4	15	16	33	13		
pijlstaart		7	10	8	14				7	7	22	
kuifeend			7	2	10	5	5	6	9	10	5	1

kwikstaarten maken tijdens de trek van het gebied gebruik (zie tabel 4).

Zowel in de broedtijd als in voor- en najaar kunnen diverse soorten stootvogels foeragerend worden waargenomen.

In de broedtijd zijn dat dan vooral havik, sperwer, buizerd en torenvalk, broedvogels van de omringende bossen. Op doortrek in voor- en najaar komen we dezelfde soorten weer tegen en tevens de blauwe en bruine kiekendief, boomvalk en onregelmatig de rode wouw.

In herfst en winter foerageren deze vogels op honderden vinken en kepen die de winter in het gebied doorbrengen.

Zeer opvallend is de massale doortrek ieder jaar weer van de vele duizenden zwaluwen met name in de maanden augustus en september (zie tabel 5).

De vogels blijven tijdens de lange reis naar het zuiden enige tijd in het gebied foerageren, de lucht ziet dan "zwart" van de zwaluwen.

Zeldzaamheden

In de loop der jaren zijn er meer dan 170 soorten vogels waargenomen op deze vloeivelden. De waarde van het gebied wordt niet bepaald door de waargenomen zeldzaamheden, maar toch willen wij een aantal soorten noemen: het paartje geoorde futen, dat in 1985 bijna tot broeden kwam (wel nestbouw, maar meer niet) witoogend, visarend, slechtvalk (elk jaar wel een), roodpootvalk, kraanvogel, tem-

mincksstrandloper, rosse grutto, ijsvogel, roodkeelpieper, rouwkwikstaart, beflijster, baardmannelje, klapekster, raaf en sneeuwgorst.

Samenvatting

De vloeivelden van Ter Apel zijn nauwkeurig geïnventariseerd op broed- en niet-broedvogels. Het gebied blijkt ornithologisch zeer de moeite waard te zijn.

Er komen landelijk gezien schaarse broedvogels voor, en van sommige soorten is het aantal opvallend. Tevens gebruiken grote aantallen doortrekkers het terrein als slaap-, rust- en foerageergebied. Het behoud van de vloeivelden is zowel van streek- als provinciaal belang.

Deze waarden rechtvaardigen het de vloeivelden als natuurgebied aan te kopen. Een gericht beheer zal de ontwikkeling van de rijke vogelbevolking zeker nog bevorderen. Het is te hopen dat de huidige eigenaar dit streven zal steunen.

De beide auteurs pogen met dit rapport een bijdrage hiervoor te leveren.

Geraadpleegde literatuur

- Hustings, F., e.d. (red.), Vogelinventarisatie. Zeist, 1985.

- Scharenburg, K.v. Broedvogels van enkele vloeivelden in Zuidoost Groningen. De Grauwe Gors 12(1985), nr.3, blz.18-23.

- Wight, H.J., De vogels van de vloeivelden bij Hoogkerk. De Grauwe Gors 7(1979), nr.2, blz.7-13.

- Woldering, A.B. Veenhuizerstukken, natuurgebied? Stadskanaal, 1977.

Tabel 4: Maandmaximima kwikstaarten, vloeivelden Ter Apel (1980-1985)

soort	mrt.	apr.	mei	jun.	jul.	aug.	sep.	okt.	nov.	dec.
gele kwikstaart	1	25	6	7	33	85	25	5	2	
witte kwikstaart	23	30	10	11	80	120	135	80	14	2

Tabel 5: Maandmaxima zwaluwen, vloeivelden Ter Apel (1980-1985)

soort	april	mei	juni	juli	aug.	sep.	okt.
boerenzwaluw	263	148		148	1262	3491	9
huiszwaluw	38	93			2030	3820	1
oeverzwaluw	5				235	912	